

COMMISSIE VAN DESKUNDIGEN MESTSTOFFENWET CDM

Jaarverslag 2018

Gerard Velthof, Wageningen Environmental Research

1. Inleiding

De Commissie van Deskundigen Meststoffenwet (CDM) is op verzoek van het (toenmalige) ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)¹ in het najaar van 2003 ingesteld. De taak van de CDM is om het ministerie van LNV te adviseren over de wetenschappelijke onderbouwing van het mest- en ammoniakbeleid en over gewenste aanpassingen van aannames, regels, normen, en forfaits in de Meststoffenwet. De CDM kan, in overleg met het ministerie van LNV, ten behoeve van de klankbordfunctie, themadagen organiseren met het bedrijfsleven. Gelet op de taak ressorteert de CDM onder de unit Wettelijke Onderzoekstaken (WOT) Natuur & Milieu van Wageningen Research.

De adviezen van de CDM dienen de basis te zijn voor de inhoudelijke onderbouwing van het beleid. De samenstelling, kwaliteit en werkwijze van de CDM moeten er borg voor staan dat de inhoudelijke onderbouwing, van dat deel van het mest- en ammoniakbeleid waarover de CDM heeft geadviseerd, niet ter discussie wordt gesteld. Dit vereist dat de CDM transparant werkt, onafhankelijk en breed van samenstelling is en wetenschappelijk gezaghebbend is.

---

¹ De naam Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is eind oktober 2017 weer ingevoerd. Daarvoor (2014-2017) viel het landbouw onder het ministerie van Economische Zaken (EZ). Tussen 1935 en 2014 was het ministerie een zelfstandige overheidsorganisatie (en vanaf 2017 dus weer), maar met verschillende taken en onder verschillende namen:

1935-1945: ministerie van Landbouw en Visserij

1945-1959: ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening

1959-1989: ministerie van Landbouw en Visserij

1989-2003: ministerie Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV).

2003-2010: ministerie Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

2010-2014: ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (ELI).

2. De samenstelling van de CDM

De CDM is een wetenschappelijke commissie met vertegenwoordigers uit verschillende expertisevelden. De Commissie heeft negen leden, een secretaris en een adviseur (zie onderstaande Samenstelling Commissie).

In 2018 zijn vier leden afgetreden omdat hun benoemingsperiode was verstreken: Prof.dr.ir. W.H. Hendriks (WU), Prof.dr.ir. P.C. Struik (WU), Prof.dr. H. Verbruggen (VU) en Prof.dr. J.F.D.B. Wempe (VU).

Per augustus 2018 heeft het ministerie van LNV zes nieuwe leden benoemd: Prof.dr.ir. M.K. van Ittersum (WU), Dr.ir. J. Dijkstra (WU), Prof.dr. H.A.C. Runhaar (WU), Prof.dr.ir. A.G.J.M. Oude Lansink (WU), Prof.dr.ir. C. Kroeze (WU) en Dr.ir. C.G. Kocks, (AERES Hogeschool). Per augustus 2018 zijn de leden Prof. dr.ir. E. Meers en Prof.dr.ir. O. Oenema (tevens voorzitter), de secretaris Dr.ir. G.L. Velthof en de adviseur Dr.ir. J.J.M. van Grinsven door het ministerie van LNV herbenoemd.

Op 27 augustus is een kennismakingsbijeenkomst georganiseerd door en op het ministerie van LNV, waarbij de nieuwe en herbenoemde CDM-leden zijn voorgesteld aan het ministerie.

Samenstelling van de Commissie Deskundigen Meststoffenwet vanaf 1 augustus 2018.

Leden	Plantaardige productiesystemen	Prof.dr.ir. M.K. van Ittersum Wageningen Universiteit
	Diervoeding	Dr.ir. J. Dijkstra Wageningen Universiteit
	Governance of agrobiodiversity	Prof.dr. H.A.C. Runhaar Wageningen Universiteit en Universiteit Utrecht
	Bedrijfseconomie	Prof.dr.ir. A.G.J.M. Oude Lansink Wageningen Universiteit
	Watersystemen en Global Change	Prof.dr.ir. C. Kroeze Wageningen Universiteit
	Beleidsformaties voor duurzame samenleving	Dr. M.A. Wiering Radboud Universiteit Nijmegen
	Milieutechnologie en Resource use	Prof. dr.ir. E. Meers Universiteit Gent
	Precisielandbouw/Smart Farming	Dr.ir. C.G. Kocks, AERES Hogeschool
	Bodem en nutriëntenmanagement	Prof.dr.ir. O. Oenema (tevens voorzitter) Wageningen Universiteit
Secretaris		Dr.ir. G.L. Velthof Wageningen Environmental Research
Adviseur	Planbureau voor de Leefomgeving	Dr.ir. J.J.M. van Grinsven PBL, Bilthoven

3. De coördinatiegroep

De coördinatie van de werkzaamheden en de afstemming met het ministerie van LNV worden uitgevoerd door de coördinatiegroep. De coördinatiegroep wordt gevormd door de voorzitter en de secretaris van de CDM, een beleidsadviseur van LNV-directie Plantaardige Agroketens en Voedselkwaliteit (S. van Winden) en een kennisadviseur van LNV-directie Agrokennis en Natuur (L. Oprel).

De coördinatiegroep heeft in 2018 via email, telefoon en bilateraal overleg de voortgang van lopende activiteiten (inclusief die van de werkgroepen) besproken, alsmede de planning. De coördinatiegroep heeft de begroting van de CDM en haar werkgroepen gemaakt en heeft de financiële uitputting bewaakt.

Tijdens de bijeenkomst op het ministerie op 27 augustus waarin de nieuwe CDM werd ingeluid, heeft F. Kooiman, hoofd van het programmateam mest van LNV, het belang van onafhankelijk wetenschappelijk CDM-advies voor het LNV beleid benadrukt.

4. CDM-activiteiten en werkgroepen en

Adviezen van de CDM worden voorbereid door de leden van de CDM en door specialistische werkgroepen die onder de CDM ressorteren. Enkele van deze zijn min of meer permanent, andere worden op ad hoc basis samengesteld, al naar gelang het onderwerp van studie. In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de activiteiten van de CDM in 2018.

Afschrikwekkende boetes mestfraude

Samenstelling

Leden en adviseurs van de CDM en externe deskundige T. de Koeijer (Wageningen Economic Research)

Activiteiten

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) heeft de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) advies gevraagd over de hoogte van boetes om de naleving van de regels van de Meststoffenwet in de praktijk af te dwingen en om mestfraude tegen te gaan. Het ministerie vraagt specifiek om een update van het huidige stelsel van bestuurlijke boetes beschreven in artikelen 47 - 60 van de Meststoffenwet en in bijlage M van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet.

Er is eind november een concept-advies opgeleverd.

Producten

Concept CDM-advies 'Afschrikwekkende boetes mestfraude'

Harmonisatie Ammoniakemissie (NEMA)

Samenstelling

G.L. Velthof (voorzitter, Wageningen Environmental Research), H. Luesink (Wageningen Economic Research), C. Van Bruggen (CBS), J. Huijsmans (Wageningen Plant Research), K. Groenestein (Wageningen Livestock Research), J. van der Kolk (secretaris, Wageningen Environmental Research), S. van der Sluis (PBL), L. Lagerwerf (RIVM) en J. Vonk (RIVM).

Activiteiten

De landbouw is een belangrijke diffuse bron van ammoniakemissies, met veel verschillende emissiebronnen, die afhankelijk zijn van verschillende factoren. Jaarlijks wordt de totale emissie van ammoniak vastgesteld volgens een voorgeschreven protocol en rekenmethodiek (NEMA).

In 2018 zijn de uitgangspunten voor de berekeningen van de gasvormige emissies in 2017 opgesteld en zijn de rapporten over de emissies in 2016 opgeleverd.

In de jaarlijkse NEMA-rapportage is een hoofdstuk opgenomen over de monitoring van generieke maatregelen in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS).

Gerard Velthof heeft op 11 april in Den Haag een presentatie gegeven over resultaten van de monitoring van generieke maatregelen in een bijeenkomst van de projectgroep overeenkomst generieke maatregelen.

Gerard Velthof heeft deelgenomen aan twee bijeenkomsten (13 april en 8 juni in Utrecht) in het kader van een dialoogtraject over het ammoniakbeleid in de landbouw. Deze dialoog was door het Rathenauinstituut in opdracht van LNV georganiseerd.

Op 7 september is door LNV samen met werkgroep NEMA een bijeenkomst georganiseerd in Kamerik over berekeningen ammoniakemissie met het model NEMA. Het model NEMA is uitgelegd aan Projectgroep Generieke Maatregelen en de IPO werkgroep Landbouw. Doel was om de sector meer te betrekken bij NEMA en om na te gaan of de sector gegevens kan leveren waarmee de berekeningen van ammoniakemissie kunnen worden verbeterd/verfijnd. De bijeenkomst heeft geleid tot verschillende actiepunten die in 2019 worden opgepakt.

Producten

Bruggen, C. van, A. Bannink, C.M. Groenestein, J.F.M. Huijsmans, L.A. Lagerwerf, H.H. Luesink, S.M. van der Sluis, G.L. Velthof & J. Vonk (2018). Emissies naar lucht uit de landbouw in 2016. Berekeningen met het model NEMA. Wageningen, WOT Natuur & Milieu, WOT-technical report 119. 124 pp.

Vonk, J., S.M. van der Sluis, A. Bannink, C. van Bruggen, C.M. Groenestein, J.F.M. Huijsmans, J.W.H. van der Kolk, L.A. Lagerwerf, H.H. Luesink, S.V. Oude Voshaar & G.L. Velthof (2018). Methodology for estimating emissions from agriculture in the Netherlands – update 2018. Calculations of CH₄, NH₃, N₂O, NO_x, PM₁₀, PM_{2.5} and CO₂ with the National Emission Model for Agriculture (NEMA). Wageningen, The Statutory Research Tasks Unit for Nature and the Environment. WOT-technical report 115. 176 p

Presentaties op PAS-bijeenkomst op 7 september 2018

- Gerard Velthof: National Emission Model Agriculture NEMA
- Cor van Bruggen: Mestproductie
- Karin Groenestein: Huisvesting en mestopslag
- Jan Huijsmans: Mestaanwending
- Gerard Velthof
  - Beweiding, kunstmest, overig
  - Resultaten

Onderhoud dierlijke forfaits

Samenstelling werkgroep

Wisselend, afhankelijk van de vraag.

Activiteiten

Veehouderijbedrijven dienen jaarlijks de totale mestproductie te berekenen. Daarbij kunnen zij gebruik maken van excretieforfaits, die per diercategorie (en productieniveau) aangeven hoeveel stikstof en fosfaat in mest per jaar gemiddeld worden geproduceerd. De excretieforfaits voor stikstof en fosfaat per diercategorie zijn vooral afhankelijk van het veevoerrantsoen, dat per jaar kan wisselen. Excretieforfaits worden gebaseerd om de gemiddelden van drie jaar en worden frequent geactualiseerd.

Er is gewerkt aan de herziening van de dierlijke forfeits voor excretie en gasvormige emissies. Dit advies wordt in 2019 opgeleverd.

Op eigen initiatief heeft de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) een wetenschappelijke beoordeling uitgevoerd van een alternatieve methode voor het afleiden van stikstofcorrecties voor mest in stallen en mestopslagen (rapport van het CBS) en daarover een advies opgesteld. Het CBS-rapport is gereviewed door ir. Frits van de Schans van CLM Onderzoek & Advies, dr. Hans van Grinsven van PBL, dr. Wim Bussink van NMI, dr. Nico Ogink van WUR, en dr. Koos Verloop van WUR.

Producten

1830176 CDM-advies 'Review stikstofcorrectie voor gasvormige stikstofverliezen uit stallen en mestopslagen'. 11 oktober 2018

Toetsing Stoffen

Samenstelling

Tot 1 februari 2018: T.A. van Dijk (NMI, voorzitter), L. de Poorter (RIVM) en P.A.I. Ehlert (Wageningen Environmental Research, secretaris)

Vanaf 1 februari: W. Bussink (NMI), L. de Poorter, C. Posthuma, P. van Vlaardingen (RIVM) en P.A.I. Ehlert (Wageningen Environmental Research, secretaris)

Activiteiten

Meststoffen mogen alleen worden toegediend aan landbouwgrond indien de meststoffen voldoen aan de in de Meststoffenwet gestelde criteria. Meststoffen afgeleid van reststoffen en/of afvalstoffen worden door de werkgroep 'Toetsing stoffen' beoordeeld. Het ministerie van LNV beslist of de afvalstoffen/reststoffen als meststof mogen worden toegediend in de landbouw, op basis van het oordeel van de CDM.

Op 14 februari 2018 heeft Tonnis van Dijk zijn voorzitterschap en lidmaatschap van de werkgroep beëindigd. Dr.ir. W. Bussink van het NMI is het nieuwe lid van de CDM werkgroep Toetsing Stoffen. Deze werkgroep bestaat nu uit:

WUR-WENR Phillip Ehlert, secretaris en lid

RIVM, Leon de Poorter, Conny Posthuma, Peter van Vlaardingen
NIM, Wim Bussink

In 2018 heeft de CDM-werkgroep Toetsing Stoffen verzoeken per e-mail afgehandeld. Er zijn vijf verzoeken beoordeeld; 1 negatief, 2 positief en 2 zijn er nog in behandeling.

Producten

Drie adviezen in kader toetsing stoffen (vertrouwelijk)

Ad hoc vragen in kader meststoffenwet

Samenstelling

P.A.I. Ehlert

Activiteiten

Er zijn de volgende ad-hoc vragen van LNV beantwoord:

- Organische fractie van bewerking van afgewerkte luiers, afstemming op nieuwe inzichten RIVM aangaande residuen geneesmiddelen in afgewerkte luiers
- Gipspoeder
- Mineralenconcentraat, analyse data 2009-2018 in kader van kwaliteitsverbetering
- Afstemming/opstellen monitoringsplan mineralenconcentraat

NIRS-bepaling dierlijke mest

Samenstelling

W. Bussink (Nutriënten Management Instituut NMI), H. ten Berge (Wageningen Plant Research), P. Hoeksma (Wageningen Livestock Research), C. Kocks (Aeres Hogeschool Dronten), G. Velthof (secretaris CDM, Wageningen Environmental Research), O. Oenema (voorzitter CDM, Wageningen Environmental Research).

Activiteiten

Near Infra Red Spectroscopy (NIRS) is een snelle en non-destructieve analysemethode die in theorie ook organische stof, stikstof en fosfaat in dunne mest kan bepalen. De 'proof-of-principle' is op het laboratorium vastgesteld. Het doel is nu om deze analysemethode, op basis van sensortechnologie, toe te passen op vrachtauto's die dunne mest transporteren. Daarmee zou zonder monstername online het stikstof- en fosfaatgehalte in dierlijke mest kunnen worden gemeten, maar een praktijktest heeft nog niet plaatsgevonden.

De Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) heeft een advies opgesteld over de mogelijkheden van en voorwaarden bij het gebruik van NIRS voor de bepaling van de nutriënten in dierlijke mest, zoals deze verantwoord moeten worden voor de handhaving van het mestbeleid

Het concept-advies is besproken met diverse actoren tijdens een workshop op Kasteel Groeneveld te Baarn op 9 oktober 2018.

Producten

1837341. CDM-advies “bepaling van nutriënten in dierlijke mest via NIRS”. 3 december 2018

Pilot KringloopWijzer

Samenstelling

K. Verloop (Wageningen Plant Research), J. Oenema (Wageningen Plant Research), G. Velthof (secretaris CDM, Wageningen Environmental Research), O. Oenema (voorzitter CDM, Wageningen Environmental Research).

Activiteiten

Het ministerie van LNV heeft de CDM advies gevraagd over de (i) mogelijkheden van bedrijfsspecifieke verantwoording van de fosfaatexcretie en (ii) opzet van een mogelijke pilot om bedrijfsspecifieke verantwoording van de fosfaatexcretie in het kader van het fosfaatrechtenstelsel te testen, zodanig dat daarbij de handhaafbaarheid en de betrouwbaarheid van de gegevens geborgd zijn.

Er is eind november een concept-advies opgeleverd.

Producten

Concept opzet pilot bedrijfsspecifieke verantwoording fosfaatrechten. Aanzet CDM-advies 05-11-2018

Juridisch instrumentarium KRW-maatregelen

Samenstelling

G.L. Velthof, F. Kistenkas, P. Groenendijk, E. van Boekel en O. Oenema (Wageningen Environmental Research) en diverse experts van waterschappen en de ministeries van LNV en I&M

Activiteiten

In de “Evaluatie Meststoffenwet” wordt geconcludeerd dat de doelstellingen met betrekking tot stikstof- en fosforconcentraties in grond- en oppervlaktewater met de huidige inzet van het mest- en ammoniakbeleid naar verwachting niet worden gehaald in de komende jaren. De Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater is in het leven geroepen om een impuls te geven aan de extra gezamenlijke inspanningen om de doelen te halen. De vraag hierbij is of er voldoende doelmatig inzetbaar juridisch instrumentarium is en of er aanvullend instrumentarium nodig is, zowel voor rijksoverheid als regionale partijen. De CDM heeft op

verzoek van een projectgroep bestaande uit Regionaal Bestuurlijk Overleg Maas (RBOM), RBO Rijn-Oost, IPO (Interprovinciaal Overleg), UvW (Unie van Waterschappen) en de ministeries I&M/I&W en EZ/LNV een studie uitgevoerd naar de wijze waarop het bestaande juridisch instrumentarium van het mest- en ammoniakbeleid en aanpalende beleidsvelden wordt benut voor de vermindering van stikstof- en fosforconcentraties in grond- en/of oppervlaktewateren. De studie heeft geresulteerd in een rapport.

Het rapport is begin 2018 gereviewed door dr Ge van Eertwegh (KnowH2O), dr Gerard Ros (NMI-Agro), Marleen van Rijswijk (Universiteit Utrecht) en Simon Handgraaf (Colibri-advies).

Producten

Velthof, G.L., F.H. Kistenkas, P. Groenendijk, E.M.P.M. van Boekel en O. Oenema (2018). Wettelijk instrumentarium voor landbouwmaatregelen om waterkwaliteit te verbeteren. Realisatie van nutriëntendoelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water. Wageningen, WOT Natuur & Milieu, WUR. WOt-rapport 129. 118 blz.

NIRS vaste mest

Samenstelling

W. Bussink (NMI), P. Derikx (Wageningen RIKILT), P. Hoeksma (Wageningen Livestock Research) en O. Oenema (Wageningen Environmental Research).

Activiteiten

Near Infra Red Spectroscopy (NIRS) is een snelle en non-destructieve analysemethode die in theorie ook organische stof, stikstof en fosfaat in dunne mest kan bepalen. In de Uitvoeringsregeling van de Meststoffenwet staat vermeld dat laboratoria voorgeschreven nat-chemische analysemethoden moeten gebruiken.

De CDM heeft een advies opgesteld over de benodigde wijzingen in de Uitvoeringsregeling (bijlage H; AP05) van de Meststoffenwet om NIRS toe te kunnen passen voor de wettelijke verantwoording van stikstof en fosfaat in vaste mest

Producten

1830148 CDM-advies 'Voorwaarden NIRS bij analyse vaste mest'. 11 oktober 2018

Ammoniak en beweiding

Samenstelling

J. Oenema en K. Verloop (Wageningen Plant Research) en O. Oenema (Wageningen Environmental Research).

Activiteiten

In de melkveehouderij is toediening van mest een belangrijke bron van ammoniakemissie. Door minder of meer beweiding van melkvee komt er meer of minder mest in de put en moet meer of minder mest worden toegediend.

De CDM heeft een advies opgesteld over de effecten van beweiding en het al dan niet emissiearm toedienen van mest op de totale ammoniakemissie van een gemiddeld melkveebedrijf, op basis van modelberekeningen.

Producten

1817400 CDM-advies 'Effecten van beweiding en mesttoediening op ammoniakemissies'

Beoordeling alternatieve methode voor bepaling P-AL-getal

Samenstelling

Prof S. De Neve (Ghent University, België); F. Amery, ILVO, België); W. van Vark, (Wageningen Evaluating Programmes for Analytical Laboratories; WEPAL), W. Bussink, NMI-Agro, Wageningen, K. Verloop, Wageningen Plant Research en O. Oenema (Wageningen Environmental Research).

Activiteiten

De CDM heeft het door Eurofins-Agro uitgevoerde gelijkwaardigheidsonderzoek beoordeeld betreffende een alternatieve methode (NIRS) voor de bepaling van de fosfaattoestand (P-AL-getal) van de bodem. Er is beoordeeld of (a) het onderzoek van Eurofins-Agro op een betrouwbare wijze is uitgevoerd, en (b) de gelijkwaardigheid tussen de in bijlage c van de Uitvoeringsregeling beschreven nat-chemische methode en de alternatieve methode van Eurofins-Agro voldoende is aangetoond.

Producten

1827767 CDM-advies 'Beoordeling gelijkwaardigheidsonderzoek Eurofins-Agro' (Advies vertrouwelijk in verband met vertrouwelijke bedrijfsgegevens)

Onzekerheden ammoniakemissies

Samenstelling

Werkgroep NEMA: D C. van Bruggen (CBS), C.M. Groenestein (Wageningen Livestock Research), J.F.M. Huijsmans (Wageningen Plant Research), J.W.H. van der Kolk (Wageningen Environmental Research), L.A. Lagerwerf (RIVM), H.H. Luesink (Wageningen Economic Research), S.M. van der Sluis (PBL), G.L. Velthof (Wageningen Environmental Research) en J. Vonk (RIVM)

Activiteiten

De CDM en het RIVM hebben de onzekerheden in respectievelijk de ammoniakemissies uit de landbouw en de ammoniakconcentraties in de atmosfeer voor de periode 2005-2016 onderzocht. De analyse van de onzekerheden in de ammoniakemissies is uitgevoerd door de CDM-werkgroep NEMA, waarin vertegenwoordigers van diverse onderzoeksinstituten zijn vertegenwoordigd. Het onderzoek is gericht geweest op de gebruikte data.

Producten

1837350 CDM-advies “analyse onzekerheden in ammoniakemissies”

Verlenging uitrijdperiode dierlijke mest in verband met droogte

Samenstelling

J.J. Schroder, Wageningen Plant Research, W. van Dijk (Wageningen Plant Research) en R.L.M. Schils en O. Oenema, (Wageningen Environmental Research)

Activiteiten

Dierlijke mest en kunstmest mogen alleen in voorgeschreven perioden op het land worden toegediend, om een hoge benutting van de toegediende nutriënten te realiseren en het risico van verliezen van stikstof en fosfaat naar het grondwater en oppervlaktewater te beperken. De voorgeschreven perioden beperken de mogelijkheden om de mestopslagen tijdig te legen, vooral als door droogte tijdens en na het groeiseizoen er weinig mogelijkheden zijn geweest om mest op het land toe te dienen.

Het ministerie LNV heeft de CDM advies gevraagd over de wenselijkheid en de mogelijke effecten van een verlenging van de uitrijdperiodes voor dierlijke mest op bouwland en grasland in het najaar van 2018, vanwege de extreme droge zomer van 2018.

Producten

1821103 CDM-advies ‘Verlenging uitrijdperiode dierlijke mest in verband met droogte’ 13-08-2018

Reviews

Het volgende rapport is gereviewed:

S. Lukács, PW Blokland, H. Prins, D. Fraters, C.H.G. Daatselaar, (2018) Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2016. RIVM Rapport RIVM rapport 2018-0041

5. Adviezen van de CDM aan het ministerie van LNV

Hieronder staat een overzicht van de adviezen die het CDM in 2018 aan het ministerie van LNV heeft gegeven. Een kopie van deze adviezen is beschikbaar op de website van de CDM via: <http://www.cdm.wur.nl/>

- 1817400 CDM-advies ‘Effecten van beweiding en mesttoediening op ammoniakemissies’
- 1821103 CDM-advies ‘Verlenging uitrijdperiode dierlijke mest in verband met droogte’ 13-08-2018
- 1827767 CDM-advies ‘Beoordeling gelijkwaardigheidsonderzoek Eurofins-Agro’ (Advies vertrouwelijk in verband met vertrouwelijke bedrijfsgegevens)
- 1830148 CDM-advies ‘Voorwaarden NIRS bij analyse vaste mest’.
- 1830176 CDM-advies ‘Review stikstofcorrectie voor gasvormige stikstofverliezen uit stallen en mestopslagen’.
- 1837341. CDM-advies “bepaling van nutriënten in dierlijke mest via NIRS”.
- 1837350 CDM-advies “analyse onzekerheden in ammoniakemissies”

- Er zijn drie verzoeken beoordeeld in het kader van toetsing stoffen en co-vergistingmaterialen. De adviezen zijn vertrouwelijk en worden niet gepubliceerd op de CDM-website.
- Er zijn in 2018 vier ad-hoc vragen beantwoord van LNV en NVWA over verschillende aspecten van de meststoffenwet.

6. Correspondentie met Tweede Kamer waarin aan CDM wordt gerefereerd

16 februari 2018 Antwoorden op Kamervragen over PAS Monitoringsrapportage Stikstof 2016

Jaarlijks levert Wageningen University en Research een rapport over emissies naar de lucht uit de landbouw (zoals ammoniak). Deze rapporten zijn gebaseerd op berekeningen met het model NEMA (National Emission Model for Agriculture). Alle NEMA-rapporten staan op de website van de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM). Op deze website staan ook rapporten waarin de methode is beschreven. De emissies op landelijk niveau gaan naar de emissieregistratie van RIVM.

9 maart 2018 Beantwoording Kamervragen over Natuurpact

PVDA: .... De motivatie in de maatregelen ten behoeve van de Nitraatrichtlijn wordt namelijk vaak beperkt tot de vereiste kwaliteit van grondwater in landbouwgebieden. Zie bijvoorbeeld het recente CDM advies 'Beoordeling derogatie-opties' van 31 oktober 2017.

9 maart 2018 Beantwoording vragen over het advies 'Nieuwe landbouwhuisdieren' van de Commissie Deskundigen Meststoffenwet

Het lid De Groot (D66) heeft Kamervragen gesteld over het advies 'Nieuwe landbouwhuisdieren' van de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (ingezonden 15 februari 2018, kenmerk 2018Z02666).

1 mei 2018 Eindrapport Tweede ronde maatwerk aanpak regeldruk Agrofood

A: (1) Overleg tussen LNV en KAVB over uitwerking regels rond vanggewassen na mais. (2) Het eventueel opnemen, na advisering van het CDM (Commissie Deskundigen Meststoffenwet) van bloembolgewassen in combinatie met vanggewassen op de lijst (2018-2019)

28 juni 2018 Advies over effect beweiding op totale ammoniakemissie melkveebedrijf

De Commissie Deskundigen Meststoffenwet stuurt het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een advies over het effect van beweiding en het emissiearm toedienen van mest op de totale ammoniakemissie van een gemiddeld melkveebedrijf. Verschillende melkveehouders hebben beweiding en emissiearm toedienen voorgesteld als alternatieven voor het verbod op de sleepvoetbemester.

7 augustus 2018 Kamerbrief De droogtesituatie in de landbouw en de natuur

Vooruitlopend op deze wijziging van het Besluit gebruik meststoffen (Bgm) wil ik het uitrijden van mest op bouwland in ieder geval tot en met 15 september reeds in 2018 faciliteren en tevens de periode voor inzaai

van een vanggewas op bouwland met twee weken verlengen. Ik heb de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) gevraagd om advies of deze verlenging volstaat en welke voorwaarden daarbij eventueel noodzakelijk zijn.

Wat betreft grasland geldt dat bij het verlengen van de uitrijdperiode negatieve effecten voor het milieu op kunnen treden. Ik heb de CDM daarom verzocht een advies uit te brengen over de mogelijke effecten van het verruimen van de uitrijdperioden op grasland voor drijfmest en vaste mest en onder welke voorwaarden dit zou kunnen worden toegestaan. Daarbij is ook voorgelegd onder welke voorwaarden het mogelijk is om – mede op basis van de calamiteitenregeling van het Bgm - bij droogteschade op grasland op zand- of lössgrond berinzaai van grasland tot en met 15 september toe te staan met gebruik van dierlijke mest. Tevens heb ik de CDM gevraagd om te adviseren over of, en zo ja welke, extra bemestingsgift tot en met 15 september mogelijk is voor een vanggewas na maïs, als deze maïs vroegtijdig geoogst is, zodat daarvan ook nog geoogst kan worden in de herfst (en dit gewas daarmee niet afsterft). Voorts ben ik voornemens om voorlopig, tot de weersomstandigheden het inzaaien van een vanggewas mogelijk maken, een uitzondering te hanteren voor de verplichting om direct aansluitend op de maïsoogst een vanggewas in te zaaien. Op basis van het advies van de CDM zal ik de verlenging van de uitrijdperiode inclusief eventuele bijbehorende voorwaarden vastleggen in een vrijstellingsregeling. Deze regeling zal ik voor advies voorleggen aan de Technische commissie bodem. Tevens zal ik de Europese Commissie hierover informeren en zal ik met haar in overleg treden over het verschuiven van de datum om grasland te scheuren op zand- en lössgrond. Ik verwacht uw Kamer in de tweede helft van deze maand nader te kunnen informeren. Daarbij zal ik uiteraard ook de weersverwachtingen op dat moment mee laten wegen.

23 augustus 2018. Betreft Maatregelen in verband met de droogte 2018 en quick scan inkomenseffecten landbouw

Ik heb daarom de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) gevraagd een advies te geven over de risico's van nitraatuitspoeling (of nitraatafspoeling) bij langer uitrijden van dierlijke mest op grasland en bouwland, over het langer toestaan van het scheuren (vernietigen) van grasland en over het verruimen van de regels ten aanzien van het inzaaien van vanggewassen.

Conform het advies van de CDM is een startgift van stikstof niet noodzakelijk.

4 september 2018 Beantwoording Kamervragen over het bericht dat de afzet van 1 miljoen kuub mest op het spel staat door een niet geaccrediteerde analysemethode

Wel heb ik de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) gevraagd of de gelijkwaardigheid van de door Eurofins gebruikte methode voldoende door Eurofins is aangetoond. Momenteel beoordeelt de CDM de door Eurofins aangeleverde onderbouwing. Ik verwacht in september een reactie te ontvangen van de CDM.

23 oktober 2018 Betreft Diverse moties en toezeggingen mestbeleid

Ten behoeve van een pilot bedrijfspecifieke verantwoording zoals verzocht met de motie Geurts c.s. (Kamerstuk 33 037, nr. 293) voert de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) momenteel een

onderzoek uit. Onderzocht wordt op welke wijze een bedrijfspecifieke verantwoording van de fosfaatexcretie in het kader van het fosfaatrechtenstelsel mogelijk is. De handhaafbaarheid en de betrouwbaarheid van de gegevens moeten hierbij geborgd zijn. Ik heb de CDM gevraagd hiervoor aan te geven welke mogelijkheden van bedrijfspecifieke verantwoording er zijn om invulling te geven aan deze pilot en daarbij ook te kijken naar de ervaringen die zijn opgedaan met de Kringloopwijzer.

In de beantwoording van de vragen van het lid Futselaar (SP) over het bericht dat de afzet van 1 miljoen kuub mest op het spel staat door een niet-geaccrediteerde analysemethode (Aanhangsel Handelingen II 2017/18, nr. 3121) heb ik uw Kamer gemeld dat ik de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) zou vragen of de gelijkwaardigheid van de door Eurofins gebruikte methode voldoende door Eurofins-Agro is aangetoond. De CDM heeft het door Eurofins-Agro uitgevoerde gelijkwaardigheidsonderzoek betreffende een alternatieve methode (NIRS) voor de bepaling van de fosfaattoestand (P-AL-getal) van de bodem beoordeeld.

De CDM heeft een aantal experts gevraagd om het gelijkwaardigheidsonderzoek te beoordelen en voornoemde vragen te beantwoorden. Op basis van de beoordelingen van voornoemde experts concludeert de CDM dat (a) het onderzoek van Eurofins-Agro op een betrouwbare wijze is uitgevoerd, en (b) de gelijkwaardigheid tussen de in bijlage c van de Uitvoeringsregeling beschreven nat-chemische methode en de alternatieve methode van Eurofins-Agro voldoende is aangetoond.

1 oktober 2018. Betreft Beantwoording vragen over verbod gebruik sleepvoet

Met medefinanciering van het ministerie zijn er onderzoeken uitgevoerd door het bedrijfsleven om tot alternatieven te komen voor gebruik op grasland op klei- en veengrond. In de Overeenkomst staan de randvoorwaarden: 1) eenzelfde of hogere ammoniakemissiereductie als het injecteren van mest in de bodem, 2) geen negatieve gevolgen voor andere milieuaspecten en 3) handhaafbaar en controleerbaar. De Commissie van Deskundigen Meststoffenwet (CDM) heb ik gevraagd de onderzoeken te beoordelen op de mate van ammoniakemissie² betreffende voorwaarde 1) en de wijze waarop deze technisch geborgd zouden kunnen worden³ betreffende voorwaarde 3). De alternatieven die voldoen aan de voorwaarden, zijn de pulse-trackbemester die de drijfmest in kuultjes in de grond brengt en de sleepvoetbemester waarbij de drijfmest verdund met water (twee delen mest en één deel water) op de grond wordt gebracht in strookjes van maximaal 10 cm breed. Wat betreft voorwaarde 2) is er geen aparte beoordeling door de CDM geweest.

29 oktober 2018. Nota van toelichting bij besluit uitvoering 6e actieprogramma Nitraatrichtlijn

Voor deze aanpassing is gebruik gemaakt van het advies van de Commissie van deskundigen Meststoffenwet (CDM) 'Beperking nitraatuitspoeling bij scheuren en herinzaai van grasland' uit 2017. In dat advies heeft de CDM aangegeven dat ter voorkoming van nitraatuitspoeling het voorjaar het beste tijdstip voor vernietiging van de graszode is. In hetzelfde advies worden echter ook milieuvoordelen genoemd van vernietiging in het najaar. Deze voordelen zijn een betere slagingskans bij herinzaai, minder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, minder lachgasvorming en stabilisering van de organische stof in de bodem. Een betere slagingskans zorgt namelijk voor een graszode die duurzamer is, zodat er minder frequent herinzaai hoeft plaats te vinden. Een mogelijk neveneffect is dat minder nitraatuitspoeling als gevolg van tussenteelt van maïs plaatsvindt.

3 december 2018. Betreft Nadere vragen inzake mestfraude

De leden van de PvdA-fractie vragen of bij het opstellen van het advies van de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) over de afschrikwekkende werking van de hoogte van de boetes ook deskundigen van het Openbaar Ministerie en het ministerie van Justitie en Veiligheid betrokken zijn en indien dit niet het geval is, of ik bereid ben alsnog die betrokkenheid te organiseren.

De Commissie Deskundigen Meststoffen is gevraagd om de ontwikkeling van de afzetkosten voor verschillende mestsoorten in beeld te brengen, deze kosten af te zetten tegen het economische voordeel van fraude met de Meststoffenwet en de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet en dit vervolgens te vergelijken met de hoogte van de op te leggen boetes zoals vermeld in de Meststoffenwet artikel 57 tot en met 59 en bijlage M van de Uitvoeringsregeling. Daarbij zal worden betrokken wat de pak kans bij benadering is geweest, zodat het daadwerkelijke economisch voordeel zo goed als mogelijk in beeld gebracht wordt. Het rapport van de CDM zal naar verwachting meer inzicht verschaffen in het economische voordeel dat met mestfraude verkregen kan worden.

7. Producten

Rapporten

Bruggen, C. van, A. Bannink, C.M. Groenestein, J.F.M. Huijsmans, L.A. Lagerwerf, H.H. Luesink, S.M. van der Sluis, G.L. Velthof & J. Vonk (2018). Emissies naar lucht uit de landbouw in 2016. Berekeningen met het model NEMA. Wageningen, WOT Natuur & Milieu, WOT-technical report 119. 124 pp.

Velthof, G.L., F.H. Kistenkas, P. Groenendijk, E.M.P.M. van Boekel en O. Oenema (2018). Wettelijk instrumentarium voor landbouwmaatregelen om waterkwaliteit te verbeteren. Realisatie van nutriëntendoelstellingen uit de Kaderrichtlijn Water. Wageningen, WOT Natuur & Milieu, WUR. WOT-rapport 129. 118 blz.

Vonk, J., S.M. van der Sluis, A. Bannink, C. van Bruggen, C.M. Groenestein, J.F.M. Huijsmans, J.W.H. van der Kolk, L.A. Lagerwerf, H.H. Luesink, S.V. Oude Voshaar & G.L. Velthof (2018). Methodology for estimating emissions from agriculture in the Netherlands – update 2018. Calculations of CH₄, NH₃, N₂O, NO_x, PM₁₀, PM_{2.5} and CO₂ with the National Emission Model for Agriculture (NEMA). Wageningen, The Statutory Research Tasks Unit for Nature and the Environment. WOT-technical report 115. 176 p

Presentaties

Presentaties op PAS-bijeenkomst op 7 september 2018

- Gerard Velthof: National Emission Model Agriculture NEMA
- Cor van Bruggen: Mestproductie
- Karin Groenestein: Huisvesting en mestopslag
- Jan Huijsmans: Mestaanwending
- Gerard Velthof
  - o Beweiding, kunstmest, overig
  - o Resultaten

Oene Oenema “CDM-advies ‘bepaling van nutriënten in dierlijke mest via NIRS”, workshop op Kasteel Groeneveld te Baarn op 9 oktober 2018.

Oene Oenema “Danish legislation and control system for nutrient management, seen from the outside”, Danish Crop Production Congress Herning, 17 January 2018

Oene Oenema “Water Framework Directive - Status of the implementation in EU”, Danish Crop Production Congress Herning, 17 January 2018

Oene Oenema “Manure Management and policy in The Netherlands”, diverse presentaties in China

Citaties in artikelen in kranten, vakbladen en nieuwsberichten

De Boerderij. Vier pilots met KringloopWijzer in 2018. Door het oordeel van de CDM kan de grootste pilot voor bedrijfsspecifieke registratie nu uitgebreid worden naar 700 bedrijven.. 5 jan 2018

De Boerderij. 'Maatregelen zesde actieprogramma nog niet genoeg'
In het zevende en achtste actieprogramma zullen nog aanvullende maatregelen genomen moeten worden om overal aan de norm van maximaal 50 milligram stikstof per liter grondwater van de nitraatrichtlijn te voldoen. Dat zegt Gerard Velthof van de Wageningen UR bij een bijeenkomst in de Tweede Kamer, georganiseerd door GroenLinks-Kamerlid Rik Grashoff. 17 jan 2018

De Boerderij. Grootste deel fosfaatrechten melkvee uitgegeven. Op 2 juli 2015, de peildatum voor toekenning was de fosfaatproductie van melkvee 89,4 miljoen kilo volgens berekeningen van de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet (CDM). 20 jan 2018

De Boerderij. Insecten- en wormenkweek niet vrijgesteld van mestwet. Excretienormen voor insecten De Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) stelt forfaitaire excretienormen op voor deze diersoorten. 13 mrt 2018

De Boerderij. Wageningen UR blijkt toch ammoniakdata te hebben. 13 jun 2018

De Boerderij. Commissie Meststoffenwet bekijkt Eurofins-methode. 19 jul 2018

De Boerderij. Verlenging mestuitrijden bouwland wegens droogte. Voor een langere uitrijperiode op grasland wordt eerst bij de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet (CDM) om advies gevraagd, voor bouwland lijkt er milieutechnisch geen bezwaar. 2 aug 2018

De Boerderij. Wat te doen met verdroogd gewas? Deze week zal CDM een advies geven over deze onderzoeken.. 14 aug 2018

De Boerderij. Deze week duidelijkheid over droogtmaatregelen. Een van de benodigde adviezen is van de Commissie Deskundigen Mestbeleid (CDM). 20 aug 2018

De Boerderij. Ministerie: niets fout bij grondbemonstering Eurofins. Dat wordt nu bevestigd door de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM). 8 okt 2018

De Boerderij. 'Deur open naar goedkope bodemanalyses' Om hierover duidelijkheid te krijgen, zette LNV Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) aan het werk om te beoordelen of de NIRS-methode nauwkeurig en betrouwbaar genoeg is. 10 okt 2018

Nieuwe Oogst. Commissie weegt voordelen mestfraude af tegen nadelen
05-12-2018. Een rapport van Commissie Deskundigen Meststoffen (CDM) verschaft naar verwachting meer inzicht in het economische voordeel dat mestfraude oplevert. Dat wordt vervolgens vergeleken met de pakkans en de hoogte van de boete.

Nieuwe Oogst. Meer ammoniak door minder zuur en dioxiden. 22-12-2018. De Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) heeft in een recent advies aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) een aantal factoren aangegeven waardoor de emissies tussen 2005 en 2016 mogelijk minder zijn gedaald dan tot nu toe werd aangenomen.

Nieuwe Oogst. Snel stappenplan naar kringlooplandbouw. 02-11-2018. Schouten staat open voor het plan. Ze wijst daarbij op een onderzoek dat loopt naar bedrijfsspecifieke verantwoording bij de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM). In deze studie kan ook een onderzoek naar de norm worden meegenomen.

Nieuwe Oogst. Schouten onderzoekt pilot bedrijfsspecifieke fosfaatrechten melkvee 24-10-2018. Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) onderzoekt daarom de mogelijkheden van een bedrijfsspecifieke verantwoording van de fosfaatexcretie in het kader van het fosfaatrechtenstelsel.

Nieuwe Oogst. Meetmethode Eurofins fosfaattoestand grasland voldoet 04-10-2018

Nieuwe Oogst. Schouten verruimt regels om boeren te steunen. 25-8-2018. De minister besloot dat op advies van de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) en de Technische Commissie Bodem (TCB). Ook de Europese Commissie is geraadpleegd.

Nieuwe Oogst. Schouten staat langer mest uitrijden toe. 23-08-2018.

Nieuwe Oogst. LTO mist nog steeds concrete droogtmaatregelen. 08-08-2018

Nieuwe Oogst. Oplossing voederwinning in de maak. 7-8-2018. De bewindsvrouw heeft de Commissie Deskundigen Meststoffenwet (CDM) gevraagd advies uit te brengen over de gevolgen van deze verlenging en welke voorwaarden daarbij eventueel noodzakelijk zijn.

NRC. 5 april 2018 Nederland is overbemest, van de lucht tot het grondwater. „De laatste 10 jaar zijn weinig vorderingen meer gemaakt”, zegt Oene Oenema, voorzitter van die commissie, en hoogleraar Duurzaam bodembeheer aan de Wageningen UR.

De Groene Amsterdammer. 9 mei 2018. Kip, ik heb je (niet). Onderzoek De kippen- en varkensfraude. In totaal bezochten inspecteurs de afgelopen drie jaar 539 bedrijven, en bij 227 daarvan (42 procent) werden te veel dieren aangetroffen. ‘Ik schrik van die percentages’, zegt de Wageningse hoogleraar en ammoniakdeskundige Oene Oenema.

De Groene Amsterdammer-4 Apr 2018 De boer broeit voort.

Aandacht voor gewasopbrengst én milieueffecten. Interview met Gerard Velthof. LMM-nieuws november 2018. Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid

Bijlage. Aantal adviezen CDM 2005 – 2018

CDM-adviezen 2005 - 2017

Jaar	Adviezen	Rapporten, notities, antwoord op ad hoc vragen	Review van rapporten	Beoordelingen toetsing stoffen en co-vergiftingsmaterialen	Adviezen Regeling Ontheffing Productierechten Meststoffenwet (POR)	Aantal referenties naar CDM in brieven van minister aan Eerste en Tweede Kamer
2005	5	8	2			*
2006	14	3	4	35	80	4
2007	12	16	12	16	20	3
2008	11	18	12	4	10	6
2009	15	15	4	30	3	7
2010	3	16	2	14		3
2011	4	12	4	7		7
2012	4	18	4	2		6
2013	6	12	2	8		4
2014	18	5	1	8		15
2015	4	12	1	10		9
2016	11	15	2	1		6
2017	25	7	2	3		7
2018	7	7	1	3		12
Totaal	139	164	53	141	113	89